

MATEUSZ MIKOŁAJCZYK, JULIA STEENBOCK, MARTA ŚMIGLA

INICJATYWY KLASTROWE W REGIONACH UNII EUROPEJSKIEJ NA PRZYKŁADZIE KLASTRÓW ROLNO-ŻYWNOŚCIOWYCH W BRANDENBURGII I WIELKOPOLSCE

Streszczenie: Celem głównym rozważań jest porównanie inicjatyw klastrowych w regionach Unii Europejskiej na przykładzie niemieckiego landu Brandenburgia i polskiej Wielkopolski. Przedstawivszy uprzednio kształtowanie się współczynnika lokalizacji w 3 wybranych specjalizacjach klastrów rolno-żywnościowych, określono pozycję Niemiec i Polski na arenie Unii Europejskiej. Za pomocą miernika siły zrzeszenia określono profil inicjatyw klastrowych w poszczególnych krajach oraz zdeterminowano, z czego wynikały różnice pomiędzy badanymi regionami. Przedstawiono również sytuację wielkopolskich inicjatyw klastrowych na tle bardziej rozwiniętych klastrów z Brandenburgii, co pozwoliło na wyciągnięcie wniosków dotyczących możliwych kierunków ich rozwoju i szans na przyszłość.

Słowa kluczowe: klastry rolno-żywnościowe, współczynnik lokalizacji, regiony Unii Europejskiej

1. WSTĘP

Na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat w skali całego świata tempo rozwoju przedsiębiorstw bardzo wzrosło, o czym świadczą różnego rodzaju projekty i badania prowadzone w zakresie poprawy gospodarki poszczególnych państw. W Polsce obserwuje się rosnący trend intensyfikacji przystosowania standardów do wymagań unijnych. Po akcesji do Unii Europejskiej proces ten jeszcze znacznie się zaostrzył, co spowodowało poprawienie się międzynarodowej konkurencyjności oraz internacjonalizacji polskich firm¹. Dążenie do wzrostu gospodarczego, lepszego poziomu życia mieszkańców, a także próba osiągnięcia wysokich zysków przez przedsiębiorstwa są czynnikami rozwoju przedsiębiorstw tej samej branży skupiających się na danym obszarze geograficznym. Owe przedsięwzięcia nazy-

¹ M. Gorynia, B. Jankowska, *Klastry a międzynarodowa konkurencyjność i internacjonalizacja przedsiębiorstw*, Difin, Warszawa 2008, s. 9–11.

wane są klastrami. Klasy w literaturze definiowane są jako firmy, dostawcy oraz jednostki badawcze i rozwojowe, które swoją działalność gospodarczą prowadzą w podobnej branży i nie tylko konkurują ze sobą, ale również współpracują. W ramach pracy nad projektami, czy działaniami mającymi na celu realizację wyznaczonych celów, są ściśle powiązane z instytucjami, takimi jak uniwersytety, stowarzyszenia badawcze, bądź agencje. Funkcjonowanie klastrów sprzyja zwiększeniu się konkurencyjności na danym obszarze, co z kolei powoduje polepszenie się technologii stosowanej w przedsiębiorstwach oraz wprowadzenie najnowszych innowacji. Należy zatem badać ich specyfikę i rozwój, aby lepiej zrozumieć sposób funkcjonowania różnorodnych typów klastrów i tym samym móc wspierać nowe inicjatywy. Aby dokonać powyższych analiz wielu naukowców sformułowało różnego rodzaju metody, które miałyby na celu ułatwienie rozróżniania klastrów, ich sposób działania, a także możliwe zmiany zachodzące w wybranym obszarze geograficznym, w którym formułuje się zjawisko powiązane z danym problemem. Wyróżniamy zarówno metody ilościowe, które nie zawierają informacji o formach relacji pomiędzy danymi przedsiębiorstwami w określonym sektorze, jak i jakościowe, polegające na przeprowadzaniu wszelkiego rodzaju ankiet, wywiadów i obserwacji. Ta ostatnia metoda przyczynia się do tworzenia subiektywnej oceny czynników, barier i szans rozwoju firm, ale także wyników działania klastrów w konkretnym rejonie. Ponadto można stosować tak zwaną metodę mieszaną, poprzez zastosowanie dwóch wyżej przedstawionych metod. Jedną z najpopularniejszych metod to metoda monograficzna, inaczej nazywana studium przypadku, zawierająca oceny statystyczne².

2. KLASTRY W UNII EUROPEJSKIEJ NA PRZYKŁADZIE BRANDENBURGII (NIEMCY)

Postępująca globalizacja i jej skutki są przyczyną tworzenia się grup zrzeszających przedsiębiorstwa tej samej branży, działających w ramach wspólnych inicjatyw. Dzięki zarówno integracji i współpracy, ale też konkurencji w określonym sektorze, firmy poprawiają nie tylko swoją sytuację gospodarczą na rynkach krajowych, ale i w sferze międzynarodowej. W zależności od sektora gospodarczego podziały klastrów danej branży są różne. Wyróżniamy trzy podziały klastrów rolno-żywnościowych (po. tab.1). Wskaźniki przyjmują miarę współczynnika lokalizacji (LQ), który mówi o udziale zatrudnienia w wyszczególnionej grupie klastrów w danym regionie do średniej europejskiej, która stanowi tak zwany obszar referencyjny. Jeżeli LQ przekracza 2, oznacza to, iż skupisko klastrów w konkretnym położeniu geograficznym jest bardzo duże. Do ustalenia kryterium siły aglomeracji klastrów zostały zbadane trzy obszary, a mianowicie: skupienie,

² Sz. Figiel, D. Kuberska, J. Kufel, *Analiza uwarunkowań i stanu rozwoju klastrów rolno-żywnościowych w Polsce*, Instytut Ekonomii i Gospodarki Żywnościowej Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2011, s. 62.

wielkość oraz rodzaj specjalizacji³. Z poniższego wyszczególnienia wynika, że państwem, w którym istnieje największa liczba bardzo silnych klastrów są Niemcy. Łączna liczba skupionych przedsiębiorstw działających w tym samym sektorze to, w zależności od mocy to 30 (najsilniejszych), 96 (silnych) oraz 190 (niezbyt silnych). Dla porównania w Polsce występuje 10 najsilniejszych klastrów, 49 bardzo silnych oraz 103 zaliczających się do ostatniej grupy.

W ramach programu *Kompetenznetze Deutschland*⁴ wyodrębniono dziewięćnaście klastrów rolno-żywnościowych, które działają w zakresie biotechnologii. Najbardziej rozwinięte regiony, tj. skupiające największą liczbę klastrów rolno-żywnościowych to: Wybrzeże, Berlin-Brandenburgia, Północne oraz Północno-Zachodnie Niemcy. Natomiast w Środkowych Niemczech nie odnotowano żadnego klastra działającego w ramach biotechnologii. Bardzo ciekawym obszarem jest Berlin-Brandenburg, gdzie w ostatnich latach znacząco rozwija się technologia i innowacja w różnych sektorach, między innymi w branży rolno-żywnościowej. Koncentracja klastrów specjalizujących się w gospodarce żywnościowej jest stosunkowo duża (rys.1). Co ciekawe, znaczna większość wytwarzanych produktów rolnych w landzie Brandenburgii i w Berlinie jest konsumowana, bądź przetwarzana w tymże regionie. Na podstawie ilości przedsiębiorstw i wysokości zatrudnienia w firmach działających w sektorze rolno-żywnościowym można wywnioskować, iż klastry te zaliczyć można do najważniejszych gałęzi gospodarczych w Brandenburgii. W ich zakresie działa ponad 160 przedsiębiorstw, które zatrudniają ok. 12.000 pracowników, a roczny obrót wynosi ok. 3 miliardy euro. Należy również podkreślić, że dzięki wspieraniu klastrów rolno-żywnościowych na obszarze przygranicznym, zwiększono w znacznej mierze konkurencyjność i przedsiębiorczość firm, o czym świadczy rosnący udział w krajowym eksporcie dóbr za granicę, jak i wzrost produktywności⁵. Rozszerzenie marek regionalnych odgrywa bardzo ważną rolę i tym samym przyczynia się do poprawy nie tylko jakości produktów, ale sprzyja także rozwojowi nauki i badań w zakresie żywności i produkcji. Głównymi, czy też znaczącymi klastrami w dziedzinie rolnej i żywnościowej odgrywają takie klastry jak: GABI, BIOKON, BioTOP, Centrum dla diagnostyki molekularnej i bioanalitik⁶, Brandenburger ErnährungsNetzwerk (Sieć Żywności Brandenburgia)⁷ oraz Netzwerk Nutrigenomforschung Brandenburg (Sieć Badania nad Nutreginomik Brandenburg)⁸. Do najważniejszych działań prowadzonych przez ten ośrodek zaliczyć można rozszerzanie zakresu zastosowań nowych

³ Sz. Figiel, D. Kuberska, J. Kufel, *Analiza uwarunkowań i stanu rozwoju klastrów rolno-żywnościowych w Polsce*, Instytut Ekonomii i Gospodarki Żywnościowej Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2011, s. 103.

⁴ <http://www.kompetenznetze.de> [dostęp: 9.11.2012].

⁵ <http://www.zab-brandenburg.com/de/ClusterBranchen/Cluster-Ern%C3%A4hrungswirtschaft> [dostęp: 9.11.2012].

⁶ <http://www.kompetenznetze.de> [dostęp: 9.11.2012].

⁷ www.ernaehrungsnetzwerk-ben.de [dostęp: 10.11.2012].

⁸ <http://www.nutrigenomik.de/> [dostęp: 9.11.2012].

technologii, innowacyjną strategię biorynkową, w ramach której prowadzone są liczne badania kliniczne oraz badania stosowane w przemyśle. Kolejnymi z wymienionych powyżej klastrów, działających na terenie Brandenburgii są BOKON i BioTOP. Pierwszy z nich ma na celu połączenie ze sobą technologii, gospodarki oraz społeczeństwa, jako potencjału rozwoju nie tylko struktur społecznych w regionie, ale i konkurencyjności firm na szczeblu regionalnym, krajowym oraz międzynarodowym. Natomiast drugi, klastrowy BioTOP, ma za zadanie wzmocnienie biotechnologii na obszarze Berlin-Brandenburg poprzez wspieranie i współfinansowanie projektów związanych z rozwojem sieci klastrów rolno-żywnościowych, transfer technologiczny, gwarantowanie miejsc pracy oraz marketing związany z danym sektorem. Wyżej przedstawione klastry współpracują ze sobą i wspierają nawzajem swoją działalność. Kolejne trzy klastry (GABI, Brandeburger ErnährungsNetzwerk i Netzwerk Nutrigenomforschung Brandenburg) odgrywają decydującą rolę w rejonie przygranicznym. Przy tak zwanych GABI-Projektach związanych z rozwojem roślin, przede wszystkim rolnych, współpracują ze sobą naukowcy, hodowcy roślin oraz przedsiębiorcy. Ścisłe połączenie gospodarki i nauki jest bardzo znaczące dla realizacji zamierzonych celów, ponieważ dzięki współpracy 25 firm owa działalność może rozwijać się bardzo prężnie. Jedno z najważniejszych przedsięwzięć wynikających z klastra GABI jest projekt pod nazwą PLANT 2030, który ma za zadanie rozwój i wspieranie biotechnologii roślin dla wspólnej, dobrej przyszłości⁹. Kolejnym znaczącym klastrem rolno-żywnościowym w regionie Berlin-Brandenburg jest klastrowy Netzwerk Nutrigenomforschung Brandenburg, który łączy ze sobą obszary takich badań jak: badania genetyczne oraz żywnościowe, biotechnologia roślin. Do najważniejszych celów należy zaliczyć budowa, rozwój i koordynacja współpracy między instytucjami badawczymi oraz przedsiębiorstwami, badania i projekty wspomagające dalsze przedsięwzięcie związane z ulepszaniem roślin, a także kreowanie dobrego wizerunku Brandenburgii, jako innowacyjnego i przedsiębiorczego regionu nie tylko Niemiec, ale całej Europy. Poprzez realizację wyżej wymienionych zadań, obszar ten został uznany za ważne centrum badań nad genetyką w zakresie humanitarnym oraz roślinnym. Połączenie badań nad żywnością, a zwłaszcza składników produktów żywnościowych i ich oddziaływanie na ludzki organizm oraz chorób układu pokarmowego i nie tylko, w dużym stopniu powoduje wprowadzenie lepszej jakości produktów na rynek. Wpływa to na świadomość konsumentów, którzy zdając sobie sprawę z tego, jakie duże znaczenie dla zdrowia ma dobra i jakościowa żywność. Do rozszerzania i promowania swoich projektów i tworzenie przez to konkurencyjnej działalności w zakresie genetycznych badań nad roślinami, dostępne są dla regionu na projekty środki pieniężne z programu Biotechnologia BMBF w wysokości do 18 milionów euro¹⁰. Ostatnim z wymienionych klastrów to Brandeburger ErnährungsNetzwerk, który został założony 25 września 2007

⁹ www.gabi.de [dostęp: 10.11.2012].

¹⁰ <http://www.nutrigenomik.de/> [dostęp: 9.11.2012].

roku w Poczdamie poprzez wsparcie od strony Sieci GRW¹¹ w ramach rozwoju gospodarki żywnościowej. Tematy, nad którymi pracują naukowcy i przedsiębiorcy w ramach tego klastra zostają przydzielone odpowiedniemu zespołowi, który dąży do ich osiągnięcia i wcielenia w życie. Jako wiodące obszary działalności można wyróżnić przede wszystkim: zapewnianie odpowiedniej kadry pracowników, promowanie regionalnych produktów, rolnictwo ekologiczne, realizacja europejskich projektów związanych z wspólną polityką rolną oraz połączenie rolnictwa i produkcji z odnawialną energią.

3. KLASTRY W POLSCE NA PRZYKŁADZIE KLASTRA SPOŻYWCZEGO POŁUDNIOWEJ WIELKOPOLSKI

Klasy w Polsce są stosunkowo młodą inicjatywą, na którą nakłada się coraz większy nacisk. Są one formą kooperacji między jednostkami badawczo-rozwojowymi, naukowymi oraz prywatnymi przedsiębiorstwami, mającą na celu zwiększenie konkurencyjności danego regionu oraz branży. Niestety rozwój tejże struktury może napotkać na liczne bariery, uniemożliwiające w pełni efektywne ich działanie i rozpowszechnianie. Ograniczenia te można podzielić na twarde (fizyczne, techniczne, regulacyjne, administracyjne) oraz miękkie, które dotyczą przede wszystkim mentalności ludzkiej. W przypadku Polski największą rolę odgrywają bariery miękkie, które są związane z niechęcią polskich producentów i przedsiębiorców do współpracy, nie tylko z innymi podmiotami gospodarczymi, ale również z szeroko pojętą sferą nauki¹². Zjawisko to jest spowodowane głównie brakiem zaufania do innych jednostek działających na rynku i postrzegania ich wyłącznie jako konkurentów, a nie jako możliwych partnerów biznesowych, dających możliwość kooperacji i osiągnięcia obopólnych korzyści ze współpracy oraz polepszenia konkurencyjności regionu. Polscy przedsiębiorcy mają często zbyt egoistyczne podejście do biznesu, co uniemożliwia racjonalne i efektywne wspomaganie działań branży w danym rejonie. Przyczyn takiego stanu można częściowo upatrywać w krótkim okresie rozwoju sektora polskich przedsiębiorstw prywatnych, cechującym się silną konkurencją przede wszystkim na rynkach lokalnych. Do rozwoju i wspierania inicjatyw klastrowych w Polsce przyczyniają się w ostatnich latach w dużej mierze fundusze europejskie, których chęć pozyskania zachęca polskich przedsiębiorców do zawiązania współpracy z innymi podmiotami¹³.

¹¹ GRW, czyli Ministerstwo Gospodarki i Zadań Europejskich Landu Brandenburgii w zakresie wspólnego zadania „Poprawa regionalnej struktury gospodarczej”.

¹² Ministerstwo Gospodarki, Departament Rozwoju Gospodarki, Kierunki rozwoju klastrów w Polsce.

¹³ Sz. Figiel, D. Kuberska, J. Kufel, *Analiza uwarunkowań i stanu rozwoju klastrów rolniczo-żywnościowych w Polsce*, Instytut Ekonomii i Gospodarki Żywnościowej Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2011, s. 63.

Sama idea klastrów w ciągu ostatnich lat zyskuje na znaczeniu w Polsce, a liczba inicjatyw klastrowych wzrasta¹⁴. Jak podaje Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości w Wielkopolsce funkcjonuje obecnie 21 klastrów. Taką samą liczbą inicjatyw klastrowych może się poszczycić w Polsce tylko województwo mazowieckie¹⁵. W Wielkopolsce przeważają klastry z branży technologicznej. Strategia Rozwoju Województwa Wielkopolskiego głosi, że: „W najbliższych latach o konkurencyjności będzie w znaczącym stopniu decydować integracja działań samorządów, tworzenie zintegrowanych systemów w administracji publicznej, rozwój systemów kooperacyjnych w gospodarce, w tym tworzenie klastrów, powiązania między nauką a gospodarką, integracja systemów informacyjnych i promocyjnych, a także integracja systemów infrastrukturalnych”¹⁶. Dlatego też Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego aktywnie wspiera ich rozwój w regionie, poprzez możliwość pozyskania funduszy z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Wielkopolskiego oraz poprzez konkurs Wielkopolskie Klastry na rzecz Innowacyjności, nastawiony na wspieranie działań, które wpisują się w zapisy Regionalnej Strategii Innowacji i realizowane są przez inicjatywy klastrowe na terenie województwa.

Jedyną inicjatywą klastrową w tym regionie związaną z gospodarką rolno-żywnościową, jest Klastr Spożywczy Południowej Wielkopolski powstały w 2009 roku w Kaliszu, w skład którego wchodzi 21 przedsiębiorstw sektora rolno-spożywczego z subregionu kaliskiego i konińskiego produkujących słodczyce, przetwory mleczne, wyroby mięsne, prowadzące dystrybucję przypraw, produkcję maszyn i urządzeń dla przetwórstwa spożywczego, dystrybucję produktów żywnościowych oraz jednostki badawczo-rozwojowe z Poznania¹⁷.

Sektor badawczo-rozwojowy jest w tym klastrze reprezentowany przez Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu oraz Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu. Wśród przedsiębiorstw należących do stowarzyszenia, przeważają firmy średnie z udziałem polskiego kapitału, spośród których znaleźć można liderów na polskim rynku oraz podmioty postrzegane jako te o przeciętnej konkurencyjności. Klastr jest dopiero rodzącą się strukturą, dlatego też wewnętrzna współpraca dokonuje się tylko w jednostkowych przypadkach, co niewątpliwie stanowi słabą stronę stowarzyszenia. Na plus należy jednak ocenić świadomość potrzeby współpracy przedsiębiorców ze strefą B+R, co jednak napotyka na bariery, z których najważniejszymi są brak wykwalifikowanej kadry pracowniczej w przedsiębiorstwach i niedostateczna ilość funduszy możliwych do przeznaczenia na ten cel oraz trudności w komunikacji między podmiotami. Innowacyjność w klastrze związana jest z nowymi kanałami dystrybucji, nowy-

¹⁴ L. Knop, *Szanse i bariery rozwoju klastrów technologicznych w Polsce*; http://dlafirmy.info.pl/articlesFiles/Lilla_Knop_artykul.pdf [dostęp: 01.11.2012].

¹⁵ PARP; Interaktywna mapa klastrów w Polsce; <http://www.pi.gov.pl/parp/data/klastry/> [dostęp 02.11.2012].

¹⁶ Strategia Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2020 roku, 2005.

¹⁷ PARP; Klastry w województwie wielkopolskim, [w:] *Polskie klastry i polityka klastrowa*, 2011.

mi opakowaniami, wchodzeniem na nowe rynki czy też kreowaniem nowych potrzeb¹⁸. Aktualnie w klastrze proponowane są inicjatywy mające na celu podniesienie świadomości właścicieli, menadżerów i kadry kierowniczej, o podejmowaniu działań strategicznych, zwiększających konkurencyjność firm, poprzez innowacyjne projekty i prace badawcze nad nowoczesnymi technologiami IT i ITC. Stowarzyszenie dokłada starań, aby producenci nawiązywali współpracę nie tylko w przypadku promocji produktów i szkoleń personelu (które są organizowane przez osoby zarządzające stowarzyszeniem), ale także deklarowali chęć wspólnego zakupienia sprzętu i surowców do produkcji w skali regionu i kraju. W fazie końcowej jest opracowanie Strategii Rozwoju Inwestycyjnego klastra oraz platformy internetowej Wirtualna Giełda Towarowa, co przyczyni się do efektywniejszego przepływu informacji między podmiotami, umożliwi realizację wspólnych zamówień oraz wesprze marketing w internecie¹⁹.

W planach zarządu klastra jest stworzenie Centrum Badawczo Rozwojowego, mającego na celu wspieranie działań innowacyjnych pośród podmiotów doń należących i pomagającego w zawiązaniu zależności kooperacyjnych wśród firm członkowskich, co ma doprowadzić do wzrostu konkurencyjności jego uczestników. Centrum Badawczo Rozwojowe ma z założenia być wspierane przez ośrodki naukowo-badawcze z Poznania, a jego głównymi zadaniami mają być: prowadzenie badań w zakresie różnych konceptów produktowych, opracowanie receptur, procesów produkcyjnych oraz opakowań dla wszystkich produktów i branż portfela Klastrowego. W chwili obecnej w większość członków klastra nie posiada odpowiednich zasobów ludzkich jak również aparatury umożliwiającej realizację tego zadania, opracowywanie konceptów marketingowych, przeprowadzanie badań rynkowych – czyli pełna komercjalizacja, ocena jakościowa produktów i wszystkich komponentów wchodzących w skład produktów czy półproduktów. Badania fizyko-chemiczne, organoleptyczne, mikrobiologiczne. W tym celu również ma powstać laboratorium zaawansowanych technologii informatycznych wykorzystujących komputerową analizę obrazu i sztuczną inteligencję, która wspomagałaby owe procesy, badania na rzecz wykorzystywania technologii produkcji linii produktów spożywczych ograniczających zachorowalność na choroby cywilizacyjne, w tym na choroby sercowo-naczyniowe, otyłość, cukrzycę i anemię., badania w zakresie ograniczenia zużycia energii w procesach produkcyjnych, prowadzenie badań i ekspertyz w zakresie wykorzystywanych technologii do realizacji innowacji produktowych ponieważ posiadamy firmy produkujące urządzenia i linie technologiczne dla przemysłu spożywczego oraz współpraca z uczelniami regionu w celu kształcenia studentów jako przyszłościowej kadry na rzecz firm klastrowych czy też firm z regionu²⁰.

¹⁸ <http://www.klaster.kalisz.pl/> [dostęp: 04.11.2012 r.].

¹⁹ PARP; *Klustry w województwie wielkopolskim*, [w:] Polskie klustry i polityka klastrowa, 2011, s. 57.

²⁰ Wstępne założenia budowy Laboratorium Badawczo Rozwojowego Klastra Spożywczego Południowej Wielkopolski Stowarzyszenie w Kaliszu.

4. PODSUMOWANIE

Idea klastów w Polsce na przykładzie Wielkopolski i w Niemczech w Brandenburgii różni się diametralnie. Z jednej strony mamy niemieckie klastry biotechnologiczne, a z drugiej z kolei polskie stowarzyszenie zrzeszające bezpośrednio producentów rolno-żywnościowych oraz firmy produkujące maszyny rolnicze i spożywcze. Wybór powyższych został zdeterminowany brakiem odpowiednich, bliźniaczych klastrow na terenie badanych obszarów Polski i Niemiec. Z owych rozbieżności można wywnioskować, że podejście do tworzenia i funkcjonowania klastrow, jest zupełnie inne w postawie polskiej i niemieckiej. Klastry brandenburskie cechuje bardzo silna postawa wspomagania innowacyjności i technologicznej strony funkcjonowania podmiotów, a w Polsce pomimo deklaracji, zawartych w statucie klastra czy też Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego, dotyczących przywiązywania wzmożonej uwagi do innowacyjności, mamy zupełnie inne podejście w tej kwestii. Zarząd Klastra Spożywczego Południowej Wielkopolski deklaruje chęć i rozpoczęcie prac nad stworzeniem ośrodka badawczego, który pomóc ma w zwiększaniu efektywności funkcjonowania podmiotów klastra, natomiast niemieckie klastry posiadają już silnie rozbudowane zaplecze z sektora B+R. Pokazuje to niejako, że w Polsce najpierw zawiązała się współpraca podmiotów gospodarczych, a w późniejszej fazie zajęto się badaniami nad innowacyjnymi rozwiązaniami, a w Niemczech jest to fundament stworzenia inicjatywy klastrowej. Obie prezentowane inicjatywy różni także sposób wdrażania, który w przypadku polskiego klastra jest strategią odgórną, co oznacza, że jego powstanie zostało zainicjowane przez instytucję niebędącą bezpośrednio członkiem stowarzyszenia, działającą jako podmiot gospodarczy, a w Niemczech jest to strategia oddolna. W przypadku kaliskiego klastra podmiotem inicjującym powstanie stowarzyszenia jest Regionalna Izba Gospodarcza w Kaliszu, z kolei klastr niemiecki Brandenburger ErnährungsNetzwerk został utworzony poprzez zrzeszenie się poszczególnych przedsiębiorstw, które deklarują swoją współpracę w przez nich wyznaczonym zakresie²¹.

Na podstawie powyższego porównania dwóch regionów krajów ze sobą sąsiadujących na przykładzie Polski i Niemiec, a także skrótego przedstawienia sytuacji w Unii Europejskiej można dojść do wniosku, iż w państwach europejskich mamy do czynienia z ze znacznym zróżnicowaniem klastrow w ujęciu regionalnym. Przy porównaniu klastrow zajmujących się produkcją rolną oraz chowem i hodowlą zwierząt w różnych krajach okazuje się, iż wiodącym państwem jest Rumunia, która posiada najlepsze wyniki spośród zestawionych obszarów w tabeli 1. Z kolei w Polsce klastry przetwórstwa żywności posiadają najlepszy współczynnik lokalizacji. Najwięcej bardzo silnych klastrow występuje w Niemczech. Pomimo podobnego położenia geograficznego Polski i Niemiec w obu krajach znacząco różni się podejście do tworzenia i prowadzenia klastrow w poszczególnych sektorach gospodarczych. W Niemczech podzielono ich działalność na

²¹ www.ernaehrungsnetzwerk-ben.de [dostęp: 10.11.2012].

osiem regionów w całym państwie, co ma przyczynić się do lepszego działania w ramach innowacyjnego rozwoju obszarów o podobnej strukturze oraz kierunku gospodarowania. W Polsce występują duże bariery miękkie, które wynikają z mentalności polskich przedsiębiorców, nieufnych w stosunku do pozostałych firm z tej samej branży. Przyczynę tak dużych różnic pomiędzy klastrami funkcjonującymi w ramach rozwoju Brandenburgii i Wielkopolski, można upatrywać w tym, iż w Niemczech kładzie się nacisk na silną innowację oraz mocne wykorzystywanie sektora B+R do polepszenia sytuacji materialnej ludności zamieszkującej owe tereny oraz sytuację majątkową przedsiębiorstw poprzez promowanie i wspieranie ich konkurencyjności w kraju i na świecie. Z kolei w Polsce klastry funkcjonują na podstawie współpracy podmiotów przynależących do nich, a wybudowanie Centrum Badawczo Rozwojowego jest w planach.

BIBLIOGRAFIA

- Figiel Sz., Kuberska D., Kufel J., *Analiza uwarunkowań i stanu rozwoju klastrów rolno-żywnościowych w Polsce*, Instytut Ekonomii i Gospodarki Żywnościowej Państwowego Instytutu Badawczego, Warszawa 2011.
- Interaktywna mapa klastrów w Polsce, PARP, <http://www.pi.gov.pl/parp/data/klastry/> [dostęp: 04.11.2012 r.].
- Knop L., *Szanse i bariery rozwoju klastrów technologicznych w Polsce*; www.dlafirmy.info.pl/articlesFiles/Lilla_Knop_artykul.pdf [dostęp: 01.11.2012].
- M. Gorynia, B. Jankowska, *Klastry a międzynarodowa konkurencyjność i internacjonalizacja przedsiębiorstw*, Difin, Warszawa 2008, s. 9.
- Ministerstwo Gospodarki, Departament Rozwoju Gospodarki, *Kierunki rozwoju klastrów w Polsce*.
- Ministerstwo Gospodarki, *Kierunki zwiększania innowacyjności gospodarki*, Warszawa 2006, s. 79.
- PARP; *Klastry w województwie wielkopolskim*, [w:] *Polskie klastry i polityka klastrowa*, 2011.
- Statut – Klastr Spożywczy Południowej Wielkopolski – Stowarzyszenie; www.klaster.kalisz.pl/o-nas/statut-stowarzyszenia/ [dostęp: 04.11.2012].
- Statut Klastr Spożywczy Południowej Wielkopolski – Stowarzyszenie, www.klaster.kalisz.pl/o-nas/statut-stowarzyszenia/ [dostęp: 04.11.2012 r.].
- *Strategia Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2020 roku*, 2005.
- *Wstępne założenia budowy Laboratorium Badawczo Rozwojowego Klastra Spożywczego Południowej Wielkopolski Stowarzyszenie w Kaliszu*.
- www.ernaehrungsnetzwerk-ben.de [dostęp: 10.11.2012].
- www.gabi.de [dostęp: 10.11.2012].
- www.klaster.kalisz.pl/ [dostęp: 04.11.2012 r.].
- www.kompetenznetze.de [dostęp: 9.11.2012].
- www.nutrigenomi.k.de/ [dostęp: 9.11.2012].
- www.nutrigenomik.de [dostęp: 10.11.2012].
- www.zab-brandenburg.com/de/ClusterBranchen/Cluster-Ern%C3%A4hrungswirtschaft [dostęp: 9.11.2012].

AGRI-FOOD CLUSTERS IN REGIONS OF THE EUROPEAN UNION ON THE EXAMPLE OF BRANDENBURG AND WIELKOPOLSKA

Summary: The main objective of this paper is to compare cluster initiatives in the regions of the European Union on the example of the German state of Brandenburg and Polish Wielkopolska. Having presented shaping of the location factor of the 3 selected specializations of agri-food clusters, they specified the position of Germany and Poland on the arena of the European Union. Using the power meter they specified the profile of cluster initiatives in each country and determined the reasons of differences between these two regions. It also presents a situation of cluster initiatives in Wielkopolska compared to more developed clusters of Brandenburg, which allowed to draw conclusions on possible directions of their development and opportunities for the future.

Key words: agri-food clusters, location factor, the regions of the European Union

*mgr Marta Śmigła
Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
Katedra Makroekonomii i Gospodarki Żywnościowej
Al. Niepodległości 10
60-967 Poznań
e-mail: m.smigla@ue.poznan.pl*